

УДК 594.38

**ОСОБЛИВОСТІ КАРІОЛОГІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ
РОДУ *FAGOTIA* (*GASTROPODA*, *PECTINIBRANCHIA*, *MELANOPSIDAE*)**

І.О. Першко

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. В. Бердичівська, 40,
Житомир, 10008, Україна

Рід *Fagotia* у фауні України представлений 3 видами: *F. (Dneprifagotia) danubialis*, *F. (D.) berlani*, *F. (D.) dneprensis*. Така систематична структура групи, опрацьована на підставі компараторного методу визначення молюсків, запропонованого Я. І. Старобогатовим, була підтримана вітчизняними малакологами [1-4]. Відомості про конхіологічні, анатомічні та екологічні особливості видів роду знаходимо в низці малакологічних зведень, натомість ґрунтовні каріологічні дослідження даного роду тривалий час не проводилися. Цей факт спонукав нас до здійснення аналізу особливостей каріотипів роду *Fagotia*.

Молюсків для каріологічних досліджень збирали у період їх максимальної статевої активності (травень-серпень) на території Вінницької, Житомирської, Миколаївської, Одеської, Рівненської та Херсонської областей України. Препарати хромосом готували за методикою висушених препаратів із попереднім колхцинуванням тварин [5].

Каріотиби трьох видів роду *Fagotia* (*F. berlani*, *F. danubialis*, *F. dneprensis*) виявилися подібними за кількістю хромосом диплоїдного набору ($2n=34$). Близьким у них є також число хромосомних плечей ($NF=60$) та довжина диплоїдного набору (TCL).

Каріотип досліджених видів представлений субмета-, субтело- та акроцентричними хромосомами, при цьому переважають субтелоцентрики. Розміри хромосом поступово зменшуються, сусідні пари є досить подібними за морфологією. Останні 4 хромосомні пари дуже дрібні, що ускладнює їх ідентифікацію за морфологічним типом. Аналіз хромосомних формул та основного числа вказує на деякі відмінності між видами роду *Fagotia* за досліджуваними параметрами. Так, *F. berlani* відрізняється від інших представників групи дещо вищим значенням основного числа. Види *Fagotia* характеризуються також різним співвідношенням морфологічних типів хромосом у хромосомних формулах.

Для статистичної обробки використано середні значення центромерного індексу, відносну довжину та морфологічний тип хромосом видів роду *Fagotia*. Аналіз морфологічної структури хромосомних наборів досліджуваної групи свідчить про інтегруюче значення досліджуваного параметру у межах групи.

Так, маркерною для *F. berlani* виявилися сімнадцята пара субтелоцентриків. Субметацентрична морфологія дванадцятої хромосомної пари дозволяє відмежувати від інших видів *F. dneprensis*. Для *F. danubialis* виявлено відмінності за морфологічною будовою тринадцятої та шістнадцятої пари хромосом (st). Решта хромосомних пар за своєю морфологічною структурою виявилися подібними для видів роду *Fagotia*. На користь інтегруючого значення проаналізованих ознак свідчить відсутність відмінностей між видами роду *Fagotia* за морфологічним типом перших 10 хромосомних пар.

Статистичний аналіз середніх значень центромерного індексу хромосомних пар представників роду *Fagotia* вказує на подібність досліджуваного параметру у межах групи. Максимальні для роду значення центромерного індексу слід відмітити лише для сьомої та дванадцятої пари у *F. dneprensis*. Деяко відмінними для видів досліджуваного роду є значення центромерного індексу шістнадцятої пари хромосом. Досліджуваний параметр решти хромосомних пар може відігравати в межах даної групи виключно інтегруючу роль.

Подібність між видами досліджуваної групи виявлено у результаті статистичного аналізу відносної довжини хромосом.

У результаті аналізу статистичних даних особливості каріотипу роду *Fagotia* виявилися подібними, а у деяких випадках ідентичними. Для представників досліджуваної групи не встановлено відмінностей за морфологією макрохромосом, значенням центромерного індексу та відносною довжиною хромосом. Як маркерні для видів роду *Fagotia* можуть бути використані лише 12-та, 16-, 17-та пари мікрохромосом.

Порівняльно-каріологічний аналіз вказує на можливість використання каріотипу як інтегруючого фактора у межах досліджуваного роду *Fagotia*.

Література

1. Анистратенко В. В., Стадниченко А. П. Литторинообразные. Риссоидобразные. (Littoriniformes, Rissoiformes). К.: Наук. думка, 1994. – 175 с.
2. Градовский В. М. Распространение и некоторые особенности экологии моллюсков семейств Melanopsidae и Lithoglyphidae (Gastropoda, Pectinibranchia) в водотоках Правобережной Украины // Вестн. зоологии, 1998. Т. 32, № 4. С. 67–75.
3. Старобогатов Я. И., Алексенко Т. Л., Левина О. В. *Fagotia* и *Microcolpia* (Gastropoda, Pectinibranchia, Melanopsidae) и их представители в современной фауне // Бюл. МОИП. Отд. биол. 1992. Т. 97, № 3. С. 57–72.
4. Старобогатов Я.И., Толстикова Н. В. Моллюски // История озёр СССР. Общие закономерности возникновения и развития озёр. Методы изучения истории озёр / Под ред. Д. Д. Квасова, Н. Н. Давыдовой, В. А. Румянцева. Л.: Наука, 1986. С. 156–165.
5. Gorman G. G. The chromosomes of Reptilia, a cytotaxonomic interpretation. – Cytotaxonomy and Vertebrate Evolution // L., N., W.: Academic Press, 1973. P. 43–57.